

Journal of Turkish Literature

Michael Sheridan

2004 yılından bu yana Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi tarafından yılda bir kez olmak üzere yayımlanan ve başlangıcından bugüne Türk edebiyatına odaklanan *Journal of Turkish Literature*, her sayıda çeşitli konuları ele alan yazılar sunarak bu alandaki İngilizce literatüre önemli bilimsel katkılarda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla *JTL*, Türk edebiyatı araştırmaları alanında yazılmış özgün makalelerle Türkçeden çevrilmiş yazıları ilk kez yayımlamanın yanı sıra tarihî önem taşıyan makale ve çevirileri yeniden gündeme taşımaktadır.

Seyahatnamesi) başlıklı makalesine ve Evliya'nın başyapıtına ilişkin ilk denemelerden, 1949 yılında vefat eden tarihçi Albert Howe Lybyer'in "The Travels of Evliya Efendi" (Evliya Efendi'nin Yolculukları) başlıklı yazısına yer vermektedir. Bu ikinci sayısında *JTL* ne şiirle gezi edebiyatı ne de eski edebiyatla sınırlı kalır: Hem

Adalet Ağaoğlu'nun oyunlarını ele alarak çağdaş Türk tiyatrosunda kadının rolüne değinen Sevda Şener'in "Images of the Woman in Turkish Drama as Illustrated by the Plays of Adalet Ağaoğlu" (Adalet Ağaoğlu'nun Oyunlarında Sergilendiği Biçimiyle Türk Tiyatrosunda Kadın İmgeleri) başlıklı incelemesi, hem de Erendiz Atasü'nün *Dağın Öteki Yüzü* adlı romanı üzerine Yasemin Alptekin ve Dilek Doltaş imzalı iki makale sunmaktadır. Bu sayıda da Türk edebiyatı araştırmalarına katkıda bulunmuş olan ve yine 2003 yılında kaybettiğimiz Annemarie Schimmel, James Stewart-Robinson çalışmalarıyla anıldı.

Bilindiği gibi, 2006 yılı Orhan Pamuk'un Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmasıyla Türk edebiyatı için dünyaca şan ve şerefle dolu bir yıl olmuştu. *JTL* de, üçüncü sayısında, Yıldız Ecevit'in *Orhan Pamuk'u Okumak: Kafası Karışmış Okur ve Modern Roman* başlıklı kitabından alınıp İngilizceye çevrilen "Orhan Pamuk's Concept of Fiction" (Orhan Pamuk'un Kurgu Kavramı) başlıklı makaleyi sunarak romancının yapıtının hak etmiş olduğu eleştirel çalışmalara katkıda bulunmayı ihmal etmedi. Ayrıca *JTL*'nin daha çok çağdaş Türk edebiyatına odaklanan üçüncü sayısında, uzun zamandır Nobel Edebiyat Ödülü'nün adaylık listesinde adı yer alan Yaşar Kemal'in *İnce Memed* adlı romanının özellikle doğa ve zamana ilişkin kurgusal düzlemiyle yansıttığı toplumsal koşullara felsefi bir bakış açısı getiren, Barry Tharaud'nun "Transcendental and Existential Foundations of Memed, My Hawk" (İnce Memed'in Aşkın ve Varoluşsal Temelleri) başlıklı incelemesiyle birlikte, Jale Parla'nın çeşitli Türk ve dünya romanları üzerinden "acı çeken çocuk" teması bağlamında yeni bir roman alttörü tanımlayan "From 'Father Time' to Child in Time: The Book of the Child" ("Zaman Baba"dan Zaman İçinde Çocuk'a: *Tıfılname*) başlıklı temel koyucu makalesine yer verilir. Ayrıca, genç eleştirmen David Selim Sayers'ın Almanya'daki Türk asıllı yazarların yapıtlarının alımlanışında ortaya çıkan kimlik/tür sorunsalına dikkat çeken "Must All Literature Have Identity?" (Her Edebiyatın Kimliği mi Olmalı?) başlıklı yazısı da bu sayıda yer alır. Ayrıca bu sayıda 2004 yılında hayata gözlerini yuman önemli Türkolog Şinasi Tekin'in biyografisine yer verildi.

JTL'nin 2007 yılında çıkan dördüncü sayısı, 20. yüzyıl Türk edebiyatının en usta şairlerinden Nâzım Hikmet'in hayatı ve şiirine odaklanması bakımından çok özel bir sayıdır. Kapağında Abidin Dino tarafından ustaca çizilmiş Nâzım Hikmet portrelerinden birinin yer aldığı bu özel sayı, 1932

JTL'nin 2004 yılına ait birinci sayısı derginin sonraki sayılarının içerik bağlamında örneği sayılabilir. Sözgelimi, yalnızca, *Şiirin Sesi*, *Toplumun Şarkısı* ve *The Age of Beloveds* (Sevgililer Çağı) adlı kitaplarıyla tanınan Walter G. Andrews'un, Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin siyasi-felsefi kuramından yola çıkarak "Doğu/Batı" ve "Osmanlı/Türk" gibi kavram çiftleri sorunsalını inceleyen "Stepping Aside: Ottoman Literature in Modern

Turkey" (Kenara Çekilmek: Çağdaş Türkiye'de Osmanlı Edebiyatı) başlıklı makalesine ya da Türkiye'deki edebiyat çalışmalarının en önemli araştırmacılarından Jale Parla'nın, Adalet Ağaoğlu'nun *Dar Zamanlar* adlı roman üçlemesine anlatı zamanının biçimbilimi açısından yaklaşan "Tempomorphoses: Tick-Tocks of the Clock and Tactics of the Novel" (Zamansal Dönüşümler: Saatin Tik Takları ve Romanın Taktikleri) başlıklı makalesine ve 20. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Rus asıllı Nicholas N. Martinovitch'in tamamen benzeri olmayan bir tarzda yazılmış ancak daha önce yayımlanmamış "Mihri Khâtûn: A Turkish Poetess of the Fifteenth Century" (Mihri Hatun: 15. Yüzyıldan bir Osmanlı Kadın Şairi) başlıklı denemesine bakmak bile *JTL*'nin bilimsel içeriğinin oylumuna ilişkin fikir sahibi olmak için yeterlidir. Ayrıca bu sayıda, 2002 ve 2003 yıllarında kaybettiğimiz Andreas Tietze ve Warren Stanley Walker gibi Türk edebiyatı üzerine önemli çalışmalara imza atmış araştırmacıların biyografilerine de yer verilmiştir.

2005 yılında *JTL*, büyük bölümünü Osmanlı tarihçiliğinin kutbu Halil İnalcık'ın Osmanlı şiirindeki hamilik sistemini inceleyen "Şâir ve Patron: Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerinde Sosyolojik Bir İnceleme" başlıklı kitabının İngilizce çevirisine ayırmanın yanı sıra, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* ve eski Türk edebiyatları alanında uzman Robert Dankoff'un "The *Seyahatname* of Evliya Çelebi as a Literary Monument" (Edebî bir Başyapıt Olarak *Evliya Çelebi*

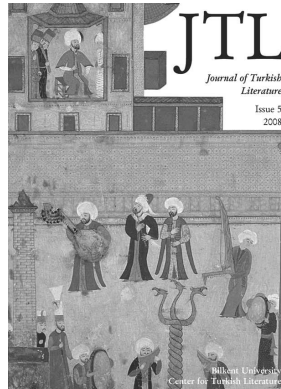
yılında yayımlanmış “A Poet of the New Turkey” (Yeni Türkiye’nin Bir Şairi) başlıklı makalesiyle Nâzım ve şiirini uluslararası edebiyat camiasına tanıtan Nermin Menemencioğlu’nun oğlu Osman Streater’ın, annesinin rol oynadığı bu tarihsel sunuşu anlatan “How the World First Heard of Nâzım Hikmet” (Dünya Nâzım Hikmet’in Adını İlk Nasıl Duymuştu) başlıklı yazısıyla başlar. Menemencioğlu’nun adı geçen makalesinin yeniden yayımının yanı sıra Nâzım’ın şiirlerinin İngilizceye tercümesinde emek sahibi olan bir sonraki nesil çevirmeni Nilüfer Mizanoğlu Reddy ve David Cohen ile Samuel Sillen’in şairin çektiği sıkıntılarla mücadelesini anlatan yazıları da dikkate değerdir. Ayrıca Barry Tharaud’nun *JTL*’nin üçüncü sayısında yayımlanan ve yukarıda sözü geçen

makalesinin devamı niteliğindeki, odağını Yaşar Kemal’in *İnce Memed* adlı romanının ikinci cildindeki çözümsüz varoluşsal sorunların oluşturduğu “Existential Conflict and Development in They Burn the Thistles” (*İnce Memed II*’de Varoluşsal Çatışmalar ve Oluşum) başlıklı makalenin yanı sıra, bu dördüncü sayıda Christine Woodhead’in Osmanlı yazınındaki mektuplaşma geleneğini ele alan “Circles of Correspondence: Ottoman Letter-writing in the

Early Seventeenth Century” (Mektuplaşma Çevreleri: 17. Yüzyılın Başında Osmanlı Mektup Yazışması) başlıklı toplumbilimsel makalesi ve Çimen Günay-Erkol’un genelde şiirleriyle tanınan Melih Cevdet Anday’ın romancı yönünü irdeleyen “The Quixotic Death: Sacrifice and Masculinity in Melih Cevdet Anday’s İsa’nın Güncesi” (Donkişotvari Ölüm: Melih Cevdet Anday’ın İsa’nın Güncesi’nde Fedakârlık ve Erkeklik) başlıklı yazısına yer verilir. Diğer sayılarımızda olduğu gibi bu sayıda da yitirdiğimiz edebiyatçıların biyografilerine yer verildi. 2004 yılında aramızdan ayrılan Fahir İz ve 2007 yılında kaybettiğimiz Barbara Jeanne Kerlin Walker gibi Türk edebiyatı alanında değerli çalışmalar yürütmüş araştırmacılar anıldı.

2008 yılı, Türk dili ve edebiyatı alanında acı kayıplarla dolu bir yıl oldu. Britanya asıllı Türk dili uzmanı ve çevirmen Geoffrey Lewis, çağdaş Türk şiirinin ustaları İlhan Berk ile Fazıl Hüsnü Dağlarca ve bilim insanı kimliğinin yanı sıra tam anlamıyla bir “Rönesans insanı” da olan araştırmacı Metin And’ı art arda kaybettiğimiz bu yılda, *JTL* beşinci sayısında onların hatırasını yâd ederek başarılarını anmayı bir borç bilmıştır. Bu anma sayfalarının yanı sıra, derginin bu sayısında Osmanlı tarihçiliğinin duayeni Halil İnalcık’ın, divan şiirinin edebî ve kültürel kaynaklarının gelişimini ayrıntılı biçimde araştıran “Klasik Edebiyat Menşei: İrani Gelenek, Saray İşret Meclisleri ve Musâhib Şairler” adlı incelemesinin çevirisiyle birlikte, Robert Dankoff’un, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*’nde “ayıb” sözcüğünün çeşitli kullanımlarını

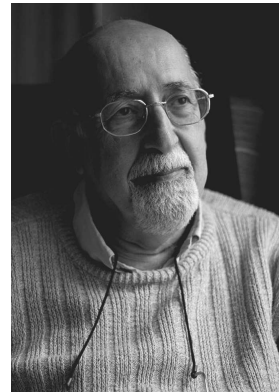

açımlayan “Ayıp Değil!” başlıklı makalesi dikkat çeker. Bununla birlikte, *JTL*’nin bu sayısı, yine eski edebiyatla sınırlı kalmayarak, Dilek Doltaş’ın çağdaş şair Hilmi Yavuz’un şiir külliyatını gözden geçiren “seasons of the word: Hilmi Yavuz’s ‘Word’ is Eastern and Western, Traditional and Modern” (sözün mevsimleri: Hilmi Yavuz’un “Söz”ü hem Doğulu hem Batılı, hem Geleneksel hem Modern) başlıklı kapsamlı incelemesiyle birlikte, millî mücadele romanları arasında sayılan, Halide Edip Adıvar’ın *Ateşten Gömlek* ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun *Sodom ve Gomora*’sini kadınlık, erkeklik ve uluslaşma deneyimleri bağlamında inceleyen, Leyla Burcu Dünder imzalı “The Eternal Triangle: Women, Men, and the Nation; The Construction of Gender Roles and the Imagination of Nationhood” (Daimî Üçgen: Kadınlar, Erkekler ve Ulus; Cinsiyet Rollerini Kurma ve Ulus Hayali) başlıklı makaleyi sunar.

JTL, 2010 başlarında çıkacak altıncı sayısında da, ilk sayısından itibaren benimsediği bilimsel ölçüt ve ilkeler doğrultusunda Türk edebiyatı araştırmaları alanındaki İngilizce literatüre katkıda bulunacak incelemelere sayfalarında yer ayrılmayı hedeflemektedir.

<saposcatt132@gmail.com>

Kemal Özer’i Kaybettik

“Her biriniz birer andaç / adınızla anılacak bundan sonra / söz vermek için yazılan bu şiirler / [...] Zaman adınızla anılacak Temmuz’a vardığında / yerinden oynayan ana yüreği / kapının her çalınışında” (“Son Söz Yerine”).

1993 Sivas katliamını temel alan *Temmuz İçin Yaralı Semah* adlı kitabıyla 2009 yılı “Altın Portakal Şiir Ödülü”ne değer görülen Kemal Özer’i 30 Haziran 2009 tarihinde kaybettik. Sivas olaylarının yaşandığı Temmuz ayını “toplumcu” olarak değerlendirebileceğimiz şiirlerinde sürekli olarak imgesel bir düzlemde ele alan Özer’in Sivas katliamının yıldönümü olan 2 Temmuz’da toprağa verilmesi de oldukça anlamlı bir kesişme.

Sadece edebiyat alanında değil, yayıncılık alanında da üretken bir aydın olarak anılabilecek Kemal Özer, *a Dergisi*, *Yeni a Dergisi* ve *Şiir Sanatı* gibi dergileri çıkarmıştır. Özer’in 1989’dan itibaren çeşitli türlerde 60 kitabı yayımlanmış ve şiirleri 20 dile çevrilmiştir. “Altın Portakal Şiir Ödülü” alması sebebiyle geçtiğimiz Mart ayında *Kanat* dergisi için kendisiyle gerçekleştirdiğimiz söyleşide Kemal Özer, gelecekteki projelerine ilişkin olarak şunları söylemiştir: “Yazılmış ve yayımlanmışlar arasında, bu yıl yeniden toplu basımını düşündüğüm şiirler başta geliyor elbet. Bunu, yazılmış ve yayımlanmış yazıları bir araya getirecek bir başka toplu basım izliyor: ‘Şiir ve Yaşam’. Çeviri şiirlerin ‘Aydın Öteki Yüzü – Batı Şiirinden Örnekler’ adı altında sunulması bir başka tasarı. Yine bu yıl, ilk kitabım *Gül Yordamı*’nın 50. yıl özel basımını yapmak söz konusu. [...] Yazmayı tasarladıklarımın başında da, 1970’ten bu yana sürekli gündemde bulunan “16 Haziran Kavşağı” adlı şiir kitabı bulunuyor”. Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü olarak şairin yarım kalmış bu projelerinin ardılları tarafından devam ettirilmesini umut ediyoruz.

“Dünya Şiir Günü”nde Fazıl Hüsnü Dağlarca ve İlhan Berk Anıldı

Müge Yılmaztürk

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi tarafından her yıl düzenlenen “Dünya Şiir Günü” kutlama programlarının 2009 etkinliğinde, geçen yıl Ekim ayında kaybettiğimiz Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Ağustos ayında kaybettiğimiz İlhan Berk, şiirleriyle anıldı. UNESCO tarafından “Dünya Şiir Günü” olarak belirlenen 21 Mart tarihi, bu yıl Cumartesi gününe tesadüf ettiği için program, daha geniş bir katılım sağlamak amacıyla 19 Mart’ta gerçekleştirildi.

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü yüksek lisans öğrencisi Nefise Abalı’nın sunuculuğunu yaptığı program, Prof. Talat S. Halman’ın açış konuşmasıyla başladı. Konuşmasına “2008 yılında Türk şiirinin gökyüzünden iki büyük yıldız kaydı” sözleriyle başlayan Halman, öncelikle Dağlarca’nın şiirlerinden ve şair kimliğinden bahsetti. 1967 yılında Suut Kemal Yetkin, Yaşar Nabi Nayır, Memed Fuat, Vedat Günyol ve Fahir İz’den oluşan edebî kurulun, Dağlarca’yı, yaşayan en büyük Türk şairi seçtiğini hatırlatan Halman, Dağlarca’nın aynı zamanda birçok ödüle layık

görülmüş bir dünya şairi olduğunu vurguladı. Mizah ve hiciv bir yana bırakılırsa şiirin her türünü kullanan Dağlarca’nın, yalnız şiir yayımlamış olan tek çağdaş edebiyatçımız olduğunu belirtti. Dağlarca’nın “Tanrı’yla Ben” başlıklı dörtlüğünden ödünç alarak, onun gerçekten “ozanlık işinin Tanrısı” olduğunu ifade eden Halman, şairin üç ünlü şiirini, kendi İngilizce çevirisiyle okudu: “Audience” (“Kabul”), “Beyond” (“Öte”) ve “To The Public Prosecutor” (“Savcı’ya”).

İlhan Berk’i “şiirimizin gökkuşağı” olarak niteleyen Halman, yetmiş yıldan uzun bir yaratı serüveninde onun kadar değişen, yeni estetiklere yönelen başka bir şairimizin olmadığını söyledi. İlhan Berk’te gökkuşağının renklerini ise şu şekilde sıraladı: “Mavi: Şiir / Sarı: Deneme / Yeşil: Poetika / Mor: Çeviri / Kahverengi:

Eleştiri / Turuncu: Otobiyografi / Kırmızı: Resim.” Halman, bu renk sembolizasyonunun ardından, İlhan Berk’te siyahın ve trajedinin olmadığını ancak aşkın şaşırtıcı karmaşasının ve simetrisinin olduğunu belirtti. Her on yılda kendini tazeleyen İlhan Berk şiirini şu şekilde özetledi: “30’lu yıllarda düzgün ve ahenkli bir lirizm, 40’lı yıllarda toplumsal sorunlarla cebelleşen bir gerçekçilik, 50’li yıllarda önce halk duyarlılıklarıyla kucaklaşmak, ardından anlamsızlıkla haşır neşir İkinci Yeni’yi sunuş, 60’lı yıllarda Batı etkilerinden uzaklaşarak Osmanlı kültürünü ve edebiyatını benimseyiş, 70’li yıllarda İstanbul uygarlığı, 80’li yıllarda antik ve romantik, 90’lı yıllarda entelektüel arayışların şiirleri ve 21. yüzyılda güçlü bir sentez”. İlhan Berk’i, edebiyat ilinin hânı, hakanı olarak değerlendiren Halman, şairin iki şiirini yine kendi İngilizce çevirisiyle okuyarak konuşmasını tamamladı: “Love” (“Aşk”), “Never Did I See Such Loves Nor Such Separations” (“Ne Böyle Sevdalar Gördüm Ne Böyle Ayrılıklar”).

Her iki şairin de Türk ve dünya şiirinde ne denli önemli bir yeri olduğunu gösteren bu konuşmanın ardından, 2000 yılında Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi’nin ev sahipliği yaptığı “Dağlarca Şiir” adlı sempozyuma katılan Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın konuşmasından görüntüler izlendi. Bu görüntülerden sonra Türk

Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Hilmi Yavuz, Dağlarca’nın “Kabul” adlı şiirini okudu. “Dünya Şiir Günü” programını hazırlayan Hilmi Yavuz, programın ikinci bölümünde de İlhan Berk’in “Bel Canto” adlı şiirini seslendirdi. Program, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı bölümü yüksek lisans öğrencilerinin, Dağlarca’dan okuduğu şiirlerle devam etti. Fazıl Hüsnü Dağlarca’ya ayrılan bölümün son şiirini Türk Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Laurent Mignon seslendirdi. Mignon, Dağlarca’nın “Göre” adlı şiirini Tahsin Saraç çevirisiyle Fransızca okudu. Mignon, İlhan Berk’e ayrılan bölümde de Berk’in “Ağacın Her Sabah Gördüğü” adlı şiiri Akil Aksan’ın Fransızca çevirisinden seslendirdi.

Programın ikinci bölümünde ise, öncelikle İlhan Berk’in 1999 yılında Bilkent Üniversitesi’nde düzenlenen “İlhan Berk ile Bir Akşam Vakti” adlı programda yaptığı konuşmadan bir bölüm izlendi. Bu bölümün ardından İlhan Berk’in şiirlerinin okunmasıyla program sona erdi.

ŞİİRLER VE SESLENDİRENLER:

Fazıl Hüsnü Dağlarca’dan Şiirler:

“Audience”, “Beyond”, “To The Public Prosecutor”: Talat S. Halman (İngilizce, çev. Talat S. Halman)
 “Kabul”: Hilmi Yavuz
 “Ağır Hasta”: Hale Sert
 “Kızılmak Kıyılan”: Müge Yılmaztürk
 “Söyle Sevda İçinde Türkümüzü”: Nurseli Gamze Korkmaz

“Ölü”: Burcu Çetin

“Savcı’ya”: Naim Atabağsoy

“Sait’e Ağıt”: Belde Aka

“Relativité”: Laurent Mignon (Fransızca, çev. Tahsin Saraç)

İlhan Berk’ten Şiirler:

“Love”, “Never Did I See Such Loves Nor Such Separations”: Talat S. Halman (İngilizce, çev. Talat S. Halman)
 “Bel Canto”: Hilmi Yavuz
 “Ben Senin Krallığın Ülkene Yetiştim”: Hande Karapınar
 “Paul Klee’de Uyanmak”: Meriç Kurtuluş
 “Ne Böyle Sevdalar Gördüm Ne Böyle Ayrılıklar”: Seda Tural
 “Balad”: Duygu Yavuz
 “Saint Antoine’ın Güvercinleri”: Alphan Akgül
 “Ce que ressent l’arbre chaque matin”: Laurent Mignon (Fransızca, çev. Akil Aksan)

<mugey@bilkent.edu.tr>

Dipnottan Metne: Yeni Bir Edebiyat Tarihi Yazmak Mümkün mü?

Arzu Erekli

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Laurent Mignon'un *Ana Metne Taşınan Dipnotlar: Türk Edebiyatı ve Kültürlerarasılık Üzerine Yazılar* başlıklı çalışması, 2009 yılı Mart ayında İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. Türkçe olarak yayımlanan *Elifbâlar Sevdası*, *Gezginin Günlüğü*, *Nizar Kabbani: Aşkın Kitabı* ve *Çağdaş Türk Şiirinde Aşk, Âşklar, Mekânlar* gibi inceleme, seçki ve çeviri kitapları bulunan yazarın bu çalışması, daha önce *Birgün Kitap*, *Doğu Batı*, *Edebiyat ve Eleştiri*, *Frankofoni*, *Sonsuzluk ve Bir Gün*, *Hece*, *Şalom*, *Yom Sanat*, *Evrensel Kültür*, *Pasaj* gibi kimi dergi ve gazetelerde yayımladığı yazıları içeriyor. "Başka bir dünya için mücadele ederken, her çeşit kültürel özcülük ve milliyetçilikten uzak bir edebiyatçılık anlayışı için de uğraşmak gerek[tiği]" (9) düşüncesiyle hareket eden yazar, Baha Tevfik'ten Hovsep Vartanyan'a, Yahya Kemal'den Yehuda Amihay'a, Tanzimat sonrası Türk edebiyatından Arap edebiyatına uzanan geniş çizgide yeni okuma önerilerini ve daha da önemlisi sorularını okuyucuya sunuyor.

Edebiyat tarihi veya edebiyat kanonu oluşturulurken, elbette Türk edebiyatı özelinde tek bir kanondan bahsetmek mümkün değil, ideolojik seçimlerin yadsınamaz belirleyiciler oldukları muhakkak. Mignon, eserinde seçtiği ve karşılaştırdığı yazarlarla daha en başta bu "belirleyicileri" sorgulayacağı haberi veriyor. Edebî kanon kendi metinlerini ve yazarlarını ortaya koyarken kimi metinleri ve yazarları da dışarda bırakır. Bu bağlamda her ideoloji kendi kanonunda kendi yazarlarını belirlerken bir de "ötekiler" silsilesi oluşturur. Mignon, aynı kitap içinde hem Nâzım Hikmet'i hem de Nurettin Topçu'yu ele alan yazılarıyla herhangi bir siyasi "ötekileştirme" ediminden uzak duracağını ve yeni edebî tarihin bu minvalde yazılması gerektiğine dair görüşünü pratiğe geçirmiş oluyor. "Bir Varmış Bir Yokmuş..." (121- 132) başlıklı yazısında, "Türk edebiyat tarihçiliğinde ve ulusal edebiyat tanımında dil ilk ölçüt olarak kullanılmadı, din kullanıldı" (131) saptamasında bulunan Mignon, "İsak Ferera'nın şiirlerinin çok iç açıcı olduğunu söylemesek de, Beş Hececiler'in dizelerinden de daha kötü değildir" (131) diyerek bu yazarı ve Garbis Fikri, Hovsep Vartanyan, Avram Naum gibi yazarları çalışmasına dâhil ederek yukarıda değindiğimiz belirleyicilerin belki de başatlarından biri olan "din" kavramının kanon oluşturmadaki rolünü sorguluyor. Aynı yazısında, "Edebiyat tarihlerinde Zafer Hanım, Nigâr Hanım, Fatma Aliye, Emine Semiye gibi Tanzimat sonrası kadın edebiyatçılara, erkek edebiyatçılara göre, çok daha az yer ayrılıyor ve onların yapıtları birkaç sözle geçiştiriliyor. Yapıtların çoğu da yeni harflere aktarılmadı" (122) tespitiyle edebiyat tarihi yazımındaki cinsiyetçi yaklaşımın da altını çiziyor. Aynı zamanda, ulus inşasının ortaya çıkardığı hayalî sınırların ötesine geçerek "Yolun ve Yalnızlığın Kavşağında: Li-Po ve Behçet Necatigil" (93-103) ya da "Işk ve Aşkın Buluştuğu ve Ayrıştığı Yer: Nizar Kabbani ve Cemal Süreya'nın Şiirinde Sevgili ve Mesaj" (103-121) gibi kültürlerarası karşılaştırma yaptığı yazılarında, yazarların buluştukları ve ayrıştıkları noktaları belirleyerek

"Farklı kültürlerin, zamanların, mekânların ve dillerin insanları, onları ayıran farklara rağmen, birbirleriyle iletişim kurabilir ve daha da önemlisi, farklı yolları izlese de birbirlerini anlayabilirler" (102) son sözyle milliyetçi yaklaşımı da sorgulamış oluyor. Son kertede yazar, özcü yaklaşımın ana ayakları olan ideoloji, din, cinsiyet ve milliyet ayrımlarını, yazar, şair ve metin örnekleriyle irdeliyor. Sömürge sonrası araştırmaların ortaya çıkardığı kuramsal bakış açılarından yararlanarak yaptığı bu okumalarla kimi edebiyat metinlerine yeni yorumlar getirmekle kalmayıp, okuyucunun metinlere daha çok soru sormasını hedef edinen önerisini de ortaya koyuyor.

Çalışmanın dikkat çeken başka bir yanı ise edebiyat tarihi içinde tartışılmadan kabul gören kimi yaklaşımların irdelenmesi. Bu yaklaşıma örnek olarak gösterilebilecek yazılardan biri "Tanpınar Kadar Yenilikçi Olmak" (133-151) başlığını taşıyor. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eseri şüphesiz dönemi itibarıyla yenilikçi düşüncelerin ortaya koyulduğu bir metin. Ancak, bu eser sonrası eleştiri tarihimizde Tanpınar'ın görüşlerinin çokça sorgulandığı söylenemez, hatta düşüncelerinin tekrar edildiğini söylemek bile zor olmayacaktır. Mignon, bu yazısında

Tanpınar'ın eserini kimi yönleriyle ayrıntılı olarak ele alıyor ve Tanpınar'ın da yaklaşımında çeşitli sorunlar olduğunu ortaya koyuyor. *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*'nin yazarın ve döneminin ürünü olduğunu unutmamamız gerektiğini belirten yazar, Tanpınar'ın yer yer oryantalist bir bakış açısıyla metinlere yaklaştığını da dile getiriyor (134). Yazarın, genel kabulleri irdelleyen yaklaşımını "Yahya Kemal ve Jean Moreas'ın Mirası: Taklitten Sahiplenmeye" ya da "*Hece* Dergisinin Nurettin Topçu Özel Sayısının Ardından Birkaç Düşünce" gibi yazılarda da görmemiz mümkün.

Yazar bunların yanı sıra "Birkaç Kitapla Arap Dünyasına Yolculuklar" başlığı altında, yakın coğrafyamız olmasına rağmen çağdaş Arap edebiyatı bağlamında çok da haberdar olmadığımız örnekleri çalışmasına dâhil ediyor. Mignon, "Bir Arap edebiyatçısının Türkçe'ye çevrilmesi için onun ilk önce Batı Avrupa'da ve(ya) Amerika'da belli bir üne kavuşması gerekiyor" (229) tespiti ve eleştirisiyle başladığı yazısında Arap edebiyatından kimi şair, yazar ve metin örnekleriyle okuyucunun en azından bu dünyadan haberdar olmasını sağlıyor.

"Kültürel özcülük ve milliyetçilikten uzak başka bir edebiyat tarihi anlayışı yaratmak mümkün mü?" (arka kapak) sorusunu soran Mignon, adına dipnotlarda rastlanılan kimi edebiyatçı ve düşünürleri metnine dâhil ederek; kimi ön kabulle gelen düşünceleri sorgulayarak; Tanzimat sonrası edebiyata dair yeni okuma önerileri sunarak; en önemlisi ise okuyucuyu soru sormaya davet ederek dikkate değer bir çalışmaya imza atıyor.

Laurent Mignon. *Ana Metne Taşınan Dipnotlar: Türk Edebiyatı ve Kültürlerarasılık Üzerine Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

<arzue@bilkent.edu.tr>

Mardin: Bir Katliam ve Bir Sempozyum

Hilmi Demir*

Son zamanlarda daha çok duyar olduk Mardin'in adını. 4 Mayıs Pazartesi akşamı Mardin'in Bilge Köyü'nden gelen haberler bir taş gibi oturdu yüreğimize. Kadını, çoluğu çocuğu tam 44 can katledilmişti. Sözün bittiği, aklın anlamaya yetmediği, yüreğin kanadığı bir an. Ne töreyle, ne fakirlikle ne de koruculukla açıklanamayacak bir vahşet. Sebebini bulmak belki önemli ama, sonuç değişmeyecek: 44 ölüm ve bu ölümlerle yaşamak zorunda olan onlarca kişi. Ölüm! Doğu'ya hiç yabancı değil, belki de aşiretler kadar yakın. Ne demişti şair: "ölüm bir aşirettir doğuda". Oysa daha iki hafta önce her şey çok başkaydı ölümün bir aşiret olduğu Mardin'de.

17 Nisan günü Diyarbakır'dan Mardin'e doğru giden iki saatlik yolu, ağırlıklı olarak Ankara'daki üniversitelerden gelen akademisyenler ve Hilmi Yavuz sevdalıları ile alırken, hava biraz yağışlı, az kasvetli ve baharın ilk günlerinin azıcık çekinik ve utangaç yeşilliği ile doluydu. Düşünmeden edemedim: havada hüznün kokusu var. Bize ve yüreğimizin unutulmuş bir parçası olan Diyarbakır-Mardin yoluna en çok yakışandı hüznün. Hüznün hep tarifi imkânsız bir coşkuyu da barındırır

çinde. Yol boyunca hissedemedim hüznün hissedemedim hüznün, ta ki Mardin'e girene dek. Coşku birden çarpıtı yüzüme Mardin görününce. Katılmak üzere gittiğimiz "Hilmi Yavuz Akademik Sempozyumu"nun duyuruları şehrin hemen her tarafını kaplıyordu. Hüznün coşkusunu hissettim. Hilmi Yavuz gibi çok nadir yetişen bir entelektüelin, eğitimini tam anlamı ile tamamlamış bir öznenin kıymetini bu düzeyde bilebilecek kaç şehir daha vardır dünyada acaba? Bu sorunun cevabını bilmiyorum ama çok az olduğu ve Mardin'in de bunlardan biri olduğu muhakkak.

"Hilmi Yavuz Akademik Sempozyumu"nu, Mardin Valiliğinin önderliğinde Artuklu ve Ardahan Üniversitesi düzenledi. Önemle belirtilmesi gereken noktalardan biri şu ki, sempozyum bu iki üniversitenin ilk akademik etkinliği. Yine başka bir önemli nokta: Artuklu Üniversitesi, sempozyumu, üniversite bünyesinde kurulması planlanan Şarkiyat Enstitüsü'ne yönelik bir hazırlık faaliyeti olarak değerlendiriyor. Bu projenin temel amacı, Hilmi Yavuz'un şair, mütefekkir ve felsefeci kimliklerinin akademik olarak değerlendirilmesiydi. Sempozyumun amacına başarılı bir şekilde ulaştığı hemen hemen bütün katılımcıların genel kanısı. Bildiri gönderme süresi iki ay gibi çok kısa bir süre olmasına rağmen, sempozyuma elliye yakın bildiri başvurusu ulaşmış. Ülkemizin sosyal alanlardaki üretkenlik seviyesi ve kısıtlı zaman düşünüldüğünde gayet yüksek bir sayı. Zannediyorum, sadece bu başarı bile Hilmi Yavuz'un düşünce ve eserlerinin ülkemiz

entelektüel dünyasında ne kadar önemle incelendiğini gösteriyor. Gönderilen elliye yakın bildiriden sadece 20 tanesi 4 ayı oturumda sunulmak üzere seçilmiş. Oturum başlıkları sırası ile şöyleydi: "Şair Kimliğiyle Hilmi Yavuz", "Felsefeci Kimliğiyle Hilmi Yavuz", "Entelektüel Kimliği ile Hilmi Yavuz" ve "Düz Yazılarıyla Hilmi Yavuz". Giresun Üniversitesi'nden Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ne, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nden Muğla Üniversitesi'ne, Bozok Üniversitesi'nden Fırat Üniversitesi'ne Türkiye'nin dört bir yanından gelen akademisyenler sundukları bildirimlerde Hilmi Yavuz'un düşünce ve eserlerinin farklı yönlerini anlamaya yönelik yeni açılımlar getirmeye çalıştılar.

Bilkent Üniversitesi de sempozyumda başarılı bir şekilde temsil edildi. İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Talat S. Halman "Şair Kimliğiyle Hilmi Yavuz" oturumunu yönetti. Yine üniversitemiz doktora öğrencilerinden Emrah Pelvanoğlu "Oryantalizm Karşısında Hilmi Yavuz Düşüncesi" adlı bildirisini sundu. Ve ben, üniversitemizin felsefe bölümünü temsilen, "Felsefi Gelenek ve Felsefe Eğitimi: Hilmi Yavuz'un Düşüncelerinin Eleştirel Bir

Değerlendirmesi" başlıklı bildirimini sundum.

Ülkemizde birçok akademik etkinlik düzenleniyor. İlk bakışta olumlu gibi görünen bu durum söz konusu etkinliklerin içeriği biraz dikkatle incelendiğinde olumsuzlaşıyor. Maalesef, özellikle sosyal alanlarda düzenlenen akademik etkinliklerin çoğu katılımcıların birbirlerinin egosunu

okşadığı, günümüzde yaşadığımız sorunların çok uzağında, kendimizin yaratıp ve durağanlaştırdığı sembollerin yüceltilmesine dönüşen birer kısır döngüden ibaret. "Hilmi Yavuz Akademik Sempozyumu" da bu kısır döngülerden biri miydi acaba?" diye sorulabilir. Kanımca değil. Bu yargımın nedeni ise toplumumuzun yaşadığı en temel sorunda ve bu soruna Hilmi Yavuz'un bakışında yatmakta. Coğrafyası ve tarihi gereği Doğu ile Batı arasında sıkışmış bir toplumuz. Bu sıkışıklığın yarattığı kimlik sorununu hayatın her düzeyinde gözlemlemek mümkün. Toplumumuzun tarihinde kimi kez etnik, kimi kez ideolojik, kimi kez mezhepsel, kimi kez dinî tezahürlerle ortaya çıkan kamplaşmaların temelinde bu kimlik sorununun yattığını söylemek yanlış olmaz. Ülkemiz aydınları da, doğal olarak, bu sorundan mustarip olageldi. İki kutuplu gerilimin yarattığı kimlik sorununu sonucunda, kimi aydınlarımız giymeye çalıştı Batı'nın yeni elbisesini; kimileri de gözlerinden okunan bir öfkeyle sarıldı Doğu'nun zarif ama eski püskü elbisesine. Batı'nın elbisesinin kolları hep kısa, paçaları da hep uzun geldi bize. Ergen bir genç kızın ninesinin tozlu çeyiz sandığından çıkarıp giydiği bir elbiseye benzeyen Doğu'nun

elbisesi ise eski püskü, lime lime olmuştu. Başbozuk bir hengâmeye dönüştü entelektüel yaşantımız. Bütün bu, Urfalı hemşehrilerimin deyimiyle, Perşembe pazarını andıran hengâmenin içinde çok nadir de olsa bazı aydınlarımız sebatla başka bir şey yapmaya çalıştılar. Batı'dan aldıkları yeni malzemelerle, ninelerinin tozlu çeyiz sandığından çıkan elbisenin güzelliğini referans alarak dikmeye çalıştılar kendi elbiselerini. Kimileri başarılı oldu, kimileri uçurum kenarlarından bıraktı kendini. Hilmi Yavuz kendi yeni ve zarif elbisesini başarıyla dikip, üzerinde haklı bir gururla taşıyan nadir aydınlarımızdan biri. Ne kolları kısa, ne de paçaları uzun oldu Hilmi Yavuz'un elbisesi. Çünkü, Hilmi Yavuz entelektüel gelişiminin çok erken safhalarında farketti Doğu'lu kimliğimizi anlamadan, kabullenmeden, içselleştirmeden Batı'lı olamayacağımızı. Batı'nın olumlu yönlerini anlamadan Doğu'ya ulaşamayacağımızı çok erken farketti. Bir anlamda bir "farkındalık" öyküsüdür Hilmi Yavuz'un hayatı, şiiri, felsefesi. Ve bizim bu farkındalık öyküsünden öğreneceğimiz çok şey var. Belki de öğreneceklerimizden en önemlisi kendimizin farkına varmak. Bu yüzden, bu sempozyum ülkemizde yapılan diğer kısır akademik etkinliklerden çok farklıydı. Ve ayrıca, farkındalığı sadece yazmakla kalmayıp kişisel yaşamında da somutlayan biri için düzenlenen bu sempozyumun Mardin'de yapılmış olması da manidar. Upuzun tarihi boyunca 24 ayrı kültürün hep farkında olmuş, sadece farkında olmakla kalmayıp bu kültürlerin gelişmesine zemin sağlamış bir şehir Mardin. Sözün özü, Hilmi Yavuz Mardin'e, Mardin Hilmi Yavuz'a, "Hilmi Yavuz Akademik Sempozyumu" bize çok yakıştı.

Peki, neydi Hilmi Yavuz'u diğer aydınlarımızdan farklı kılan? Neydi onu üstüne oturan kendi elbisesini başarılı bir şekilde dikebilmeye iten? Bu sorunun doyurucu bir cevabını vermek çok uzun ve detaylı bir çalışmayı gerektirir. Yerimiz bunun için çok dar. Belki kısa bir cevap Hilmi Yavuz'un adında gizli. Ve bu gizi, Prof. Talat S. Halman'ın sempozyum konuşmasında yaptığı akıllı dolu değerlendirmesi açığa çıkarabilir. Sayın Halman her zamanki gibi akıcı, esprili ve bir o kadar da akıllı dolu konuşmasında Hilmi Yavuz'un isminin birleşimindeki ilginçliğe dikkat çekti. Arapça bir kökenden gelen "hilmi" kelimesi yumuşak huylu, nazik ve ince kimse demek. Kökeni Türkçe olan "yavuz" kelimesi ise güçlü, cevval, mert, keskin demek. Sayın Halman bu birbirine zıt görünen iki farklı sıfat kümesinin Hilmi Yavuz'un kişiliğini çok iyi tarif ettiğini ve onun kişiliğinde uyumlu bir şekilde bir araya geldiğini belirtti. Zannediyorum, bu iki sıfat kümesi sadece Hilmi Yavuz'un kişiliğini değil, aynı zamanda onun entelektüel duruşunu da iyi özetliyor. Üstümüze oturan bir elbise dikmenin yolu, bir yandan iyi huylu, yumuşak, nazik ve anlayışlı olmaktan, diğer yandan da tek başına kalma pahasına bile olsa, yanlışlara karşı cesur ve cevval olmaktan geçiyor. İşte Mardin'de düzenlenen sempozyum bu gerçeği bir kez daha farketmemizi sağladı.

Hilmi Yavuz, Mardin, "farkındalık" ve üzerimize oturan kendi diktiğimiz bir elbise... Bütün bunlar iyi güzel de Bilge Köyü'nden gelen haberleri ne yapacağız? Ölüm hâlâ bir aşiret Doğu'da, Mardin'de. Ama sanki "Hilmi Yavuz Akademik Sempozyumu" katılımcıları bu melun aşirete karşı sessiz bir başkaldırımı başlatıyor gibiydiler. Ölümüne öfkeyle, silahla karşı durulamaz. Ölümüne çıkar nihayetinde öfkenin de silahın da yolu. Ölüm aşiretine ancak şiirle, felsefeyle, ilimle başkaldırılabilir. Sempozyum katılımcıları ölümün Aşil to-

puğunu bulmuş gibilerdi. Başkaldırımı başladı! Zaman içinde bir destana dönüşecek bu başkaldırımı başlatanları selamlamamak mümkün değil. Daha söylenmedi Doğu'nun son sözü! Son sözü, ölüm aşiretinin mensupları değil, ona başkaldıran bu asi ve asil yürekler söyleyecek. Son sözü, "farkında" olanlar söyleyecek ve o son söz söylendiğinde, açılacak Doğu'nun umudu bir yufka gibi, yoğrulacak türkülerini yeniden, közlenecek ağıdı, melali. İşte ancak o zaman üstümüze oturacak giydiğimiz elbiseler!

* Bilkent Üniversitesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi

"Hilmi Yavuz Akademik Sempozyumu" Programı:

Şair Kimliğiyle Hilmi Yavuz

Prof. Dr. İ. Çetin Derdiyok: "Hurûfî Şiirler'de Hurûflik".

Prof. Dr. Ali Fuat Bilkan: "Hilmi Yavuz'un Şiirinde Telmihler Üzerine".

Doç. Dr. Erdoğan Erbay: "Hilmi Yavuz'un Şiirinde Geleneğin Yeniden Üretilmesi".

Doç. Dr. Abdülhalim Aydın: "Nerval'den Hilmi Yavuz'a Kara Güneş İmgesi".

Doç. Dr. Muhittin Eliaçık: "Hilmi Yavuz'un 'İnançsız' Şiirinde Sarı Renk ve Düşündürdükleri".

Felsefeci Kimliğiyle Hilmi Yavuz

Doç. Dr. Vefa Taşdelen: "Hilmi Yavuz'da Felsefe ve Edebiyat Bağlamı".

Doç. Dr. Alaattin Karaca: "Hilmi Yavuz'un Şiirinde Tasavvuf".

Yrd. Doç. Dr. Hilmi Demir: "Felsefi Gelenek ve Felsefe Eğitimi: Hilmi Yavuz'un Düşüncelerinin Eleştirel Bir Değerlendirmesi".

Yrd. Doç. Dr. Ali Utku: "Hilmi Yavuz Dolayımında: Şiir / Felsefe Geleneği Üzerine Bir Sorunlaştırma".

Aydın Afacan (Öğretmen-Şair-Yazar): "'Kayboluş Şiirleri'ne 'Varlık' Açısından Bir Yaklaşım Denemesi".

Entelektüel Kimliğiyle Hilmi Yavuz

Prof. Dr. Hayrettin Rayman: "Düşün ve Kültür İnsanı Hilmi Yavuz".

Prof. Dr. Nurullah Çetin: "Hilmi Yavuz'un Sahih Aydın Kimliği".

Doç. Dr. Kamuran Gödelek: "Locke'un Hoşgörü Kavramı Işığında Din ve Rasyonalite Ayrımı".

Yrd. Doç. Dr. Erdal Baykan: "Hilmi Yavuz, Bilimsel Bilgi ve Hakikatin İcadı".

Doç. Dr. H. Nur Erkızan: "Hilmi Yavuz'un Aydınlanma Felsefesi Nedir?".

Düz Yazılarıyla Hilmi Yavuz

Prof. Dr. Veli Urhan: "Las Maninas, Foucault ve Hilmi Yavuz".

Doç. Dr. Müzeyyen Buttanrı: "Hilmi Yavuz'un *Taormina* Adlı Anlatısında Geleneksel Romandan Yitirilen Unsurlar".

Sakine Korkmaz (Yüksek Lisans Öğrencisi): "Hilmi Yavuz'un *Kuyu*'su: Kurgulanmış Bilinçdişi".

Yrd. Doç. Dr. Dursun Şahin: "İrfan Külyutmaz ya da Entelektüel Sorumluluk".

Araştırma Görevlisi Emrah Pelvanoğlu: "Oryantalizm Karşısında Hilmi Yavuz Düşüncesi".

İlk Kez Düzenlenen Nesir Sempozyumları

Nuran Tezcan

“Şi’r ü inşâ ikisi tev’emdür
Lîk inşâ dahi pek elzemdür”
Lutfiyye’den

Osmanlı-Türk edebiyatında şiir karşısında ikinci derecede kalan nesir alanında ilk kez 2009 yılında iki sempozyum birden düzenlendi. 24 Nisan’da İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi’nde, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları’nın beşincisi olarak “Nesrin İnşası: Düzyazıda Dil, Üslup ve Türler” başlıklı sempozyum gerçekleştirildi. Düzenleyenler: Hatice Aynur (YTÜ), Müjgân Çakır (MSGSÜ), Hanife Koncu (MSGSÜ), Selim S. Kuru (U. Washington), Ali Emre Özyıldırım (YTÜ).

İlk sunum, Mertol Tulum’un “Orta Osmanlıca Edebî Nesrinde Okuma, Anlama ve Aktarma Yönleriyle Karşı Karşıya Bulduğumuz Ana Meseleler” başlıklı konuşmasıydı. Tulum, Arap harfli metinlerin doğru anlamlandırılmasında ilk adımın doğru okuma olduğunu vurguladı. “Eski imlanın eksik ve yetersizliklerinden kaynaklanan yanlış okumalar, metnin anlamını değiştireceği gibi, anlamsız ve çoğu kez görüldüğü gibi çok talihsiz sonuçlara yol açabilir” diyen Tulum, metni “okuyanın karşısında sessiz bir muhatap” olarak nitelemiş. Metni doğru anlamamanın tek yolu yalnızca harflere yansımış seslerin örgüsü; yani dilin türlü türlü yapılarının doğru çözümlenmesi demek olan dil çalışmasıdır ve bu çalışma, bir metni anlamamanın tek çıkar yoludur. Anlama, zihni bir bağdaştırma. Cansız varlık olan kelime, taşıdığı birden çok sözlük anlamı ve yer aldığı her söz öbeği içinde ister istemez girdiği anlam ilişkisiyle yepyeni bir kılgı girer, bu kılık onun canlı görünümüdür. Bu canlılığın anlaşılması metni anlama çalışmasının özünü oluşturur. Aktarma ise yazarın zihninden yazıya yansımış bir metnin kendi zihnimize aktarılması, gerçekleştirilen zihni çözümleme ile de yazarı temsil eden metinle tam ve doğru olarak anlaşmanın gerçekleşmesidir. Tulum, “kullanmakta olduğumuz yazı dilinin imkânlarıyla yazıya aktarılması, bunun ne ölçüde başarılı olduğunu gösterir” diyerek “ilmî tenkid”in ideal ölçütünü aramıştır.

Hayati Develi ise “Söze Boğulan Tarih: Osmanlı Tarih Yazıcılığının Dili” başlıklı konuşmasında, Osmanlı nesrinin şiir estetiğine dayanan mecazlı söyleyişlerin içinde kalan ana cümlelerin; yani söylenmek istenen yalın gerçekle onu saran edebiyat katmanının boyutunu örneklerle ortaya koymuştur. “Nesir Cümlemiz Ne Kadar Değişti” başlıklı konuşmada Musa Duman ve Enfel Doğan nesrin cümle yapısını ele almış, Menderes Coşkun “Eski Türk Edebiyatında Nesir Üslupları” başlıklı konuşmasında nesir edebiyatının ana sorunsalı “üslup” üzerinde durmuştur. Her insanın kendine has bir parmak izi olduğu gibi kendine has bir ifade tarzı da olduğunu belirten Coşkun, bu görüşünü Buffon’un söylediği gibi “üslup insandır” veya Rezaizâde Mahmut Ekrem’in dediği gibi “üslub-ı beyan aynıyla insan” sözleriyle pekiştirerek üslup çeşitliliği, üslup çalışanların yazara özgü özelliklerin izlerini fark edebilmesi ve bunun yöntemlerinin araştırılması gerekliliği üzerinde durmuştur.

Nesrin başka bir ana sorunsalı olan tür sorununu “Eski Nesir Üzerine Bazı Düşünceler” başlıklı konuşması ile İ. Hakkı Aksoyak ele almış, nesir metinlerinin incelenmeden önce sınıflandırılmasının sorun olarak karşımıza çıktığının altını

çizerek tür belirlemede ölçütün ne olması gerektiğine ve buna göre inceleme ve değerlendirme ölçütlerinin saptanmasına dikkatleri çekmiştir. Nesir söz konusu olunca şair biyografileri ile münşeatin tartışılmaz yeri “Klasik Edebiyatımızda İnşâ ve Lâmiî Çelebi’nin Münşeât’ı” başlıklı konuşmada Hasan Ali Esir tarafından; “Latîfî’nin Tezkiretü’ş-şu’arâ’sında Dil ve Üslup” başlıklı konuşma ise Rıdvan Canım tarafından ele alınarak dil ve anlatım zenginliği üzerinde durulmuştur.

“Osmanlı Nesrinin Cumhuriyet Devrinde Algılanışı” başlıklı konuşmasıyla Hakan Karateke, Cumhuriyet devri aydınları ile dil ve edebiyat uzmanlarının Osmanlı nesrine yaklaşımlarını eleştirerek, bunun 1860’larda gelişmeye başlamış bir bakış açısının “mental” devamı olduğunu, Osmanlı nesrine yapılan bir “apriorik” bakıştan kaynaklandığını, yeterli araştırma yapılmadan ve destekleyici dokümantasyona dayanmadan genel algı ve tavrın sürdürüldüğünü vurgulamıştır. Osmanlı’da herşey üç gruba bölünmüştür diyen Karateke, “ednâ, evsat, âlâ” anlayışıyla sade, orta, süslü nesir ayrımının sığ kaldığını, öncelikle nesrin üzerine örtülmüş olan “ideolojik” örtünün kaldırılarak kelime dökümü yerine yazarın “neden” ve “ne gibi bir seçimle” bu tarz bir nesre yöneldiğinin bilimsel olarak saptanması gerektiğinin altını çizmiştir. “Kelime seçimini çoğu zaman hedef okur kitlesi (audience) ve türün (genre) belirlediğini” düşünen Karateke, “nesrin tedavülde az bulunan kelimelerle yüklü olması”nın, “okur kitlesinin takdiri ile alakalı olduğunu” ileri sürmüştür; nesir araştırmalarında ilk adım olarak “şuara tezkirelerinde çoklukla şairlerin düzyazı eserleri hakkındaki yorumlar”ın ölçüt alınmasının önemine dikkat çekmiştir.

Selim S. Kuru’nun değerlendirmesiyle biten sempozyumdaki konuşmalara özellikle nesrin edebî değerlendirmesinde sade, orta, süslü sınıflandırmasının yetersizliği, nesir metinlerinin edebîliğinde başka ölçütlerin olup olmayacağı, konuşma dili ile yazı dilinin kopukluğu, yakın geçmişte bu edebiyatı bilimsel olarak inceleme ve değerlendirme kapılarını açmış olan Mehmet Fuad Köprülü, Ağah Sırrı Levend ve Fahri İz’in getirdiği bakış açılarının sorgulanması gibi tartışmalar damgasını vurmuştur.

4-5 Mayıs’ta Erciyes Üniversitesi’nde Klâsik Türk Edebiyatı Topluluğu tarafından Prof. Dr. Abdülkerim Abdülkadiroğlu anısına düzenlenen “IV. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu” eski edebiyatın nesir metinlerine ayrılmıştı. Düzenleme kurulu Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden İsmail Hakkı Aksoyak, Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden Atabey Kılıç, Abdülkadir Dağlar, Turgut Koçoğlu, Kezban Paksoy, Zehra Gümüş, Özlem Şahin ve Ahmet Tanyıldız’dan oluşmuştur.

Sempozyum Prof. Dr. Abdülkerim Abdülkadiroğlu’nun bilim insanı olarak çalışmaları ve eski edebiyat araştırmalarına katkıları, kişiliği, yetiştirdiği öğrencilerinin ve yakın meslek arkadaşlarının değerlendirme, gözlem ve anılarının yansıdığı tanıtımla başlamıştır. 10 oturumda gerçekleşen sempozyumda 40’tan fazla bildiri sunulmuştur.

Sempozyum Mine Mengi’nin, Osmanlı Türk nesir alanının ana sorunsalı olan türlerin tasnifi konulu sunuşuyla başlamıştır. Mengi, Anadolu’da Türkçe’nin edebî dil olmasıyla başlayan nesir türlerinin 19. yüzyıla değin her yüzyılda “tarihin akışında

toplumun ihtiyaçlarına” göre öne çıkan türlerin genel bir panoramasını sunmuş, bir eserde iç içe geçmiş türler bulunduğu gibi bir türün başka bir türün içinden çıktığına dikkat çe- kerek türlerin tasnifindeki zorluğu ortaya koymuştur. Bunu Ahmet Mermer’in mensur metinlerin yayınında izlenecek yol konulu bildirisi izlemiştir. Mermer, ana metinlerin bir koleksi-yon olarak yayımlanmasının gerekliliği üzerinde durmuş ve bu yayınlarda transkripsiyonlu metnin tıpkıbasımıyla birlikte yer almasının bilimsel araştırmalar açısından önemine dikkat çekmiştir.

Konuşmacılar, tezkireleri, özellikle de *Latîfî Tezkiresi*’nin dil ve üslup özelliklerini ele alıp “biyografi nesri geleneği”ni sorgulamışlardır. Biyografi geleneğinin Kâtip Çelebi’nin *Fezleke*’sinden (Furkan Öztürk), İbnü’l Emin Mahmud Kemal İnal’a (Bülent Şıvga) değin süren özellikleri üzerinde durmuşlardır. Ayrıca *Latîfî Tezkiresi*’nin şiir ve şairi değerlendirme ölçütleri (Ziya Avşar, Mustafa Durmuş, Özlem Şahin) ele alınarak *Latîfî Tezkiresi*’nde söz arası yer alan fıkra ve hikâyelerin şairi değerlendirmedeki işlevi somutlaştırılmıştır (Şevkiye Kazan). Bu hikâyelerle şairin hangi yönlerinin yansıtıldığı yorumlanmış, böylece bu dönem eleştiri anlayışının nesnel olan ve olmayan yönlerine dikkat çekilmiştir. Özellikle şairin özrüne yönelik fıkralar günümüz ölçütleri açısından düşündürücüdür. Abdülkadir Dağlar, konuşmasında eski edebi-yat araştırmalarının tabu konusu “erkekler arası aşk”ı gündeme getirmiş, 6 tezkirede yaklaşık 1600 biyografiyi tarayarak (sadece) 25 şairin erkek sevgililerinin adlarını saptamış ve ortaya çıkan sonucun değerlendirmesini yapmıştır. Bu bildiri sevgilinin cinsiyeti konusuna, araştırmacıların kendi ahlak anlayışları çerçevesinde “yok saymak” ya da “sapık olarak” görmek noktasında bilimsel nesnellik getirilmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur. Sevgilinin cinsiyetinin sadece şiirin teşbihleriyle sınırlı olmayıp Osmanlı toplum hayatından kesitler içeren metinlerde de görülmesi, dolayısıyla Ortaçağ edebiyatlarının ve toplumlarının bir gerçeği olarak bu olguya nesnel bir bakışla yaklaşılması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Tezkirelerden sonra Osmanlı-Türk mensur münşeatlar, hem yazma tekniğini, hem de estetik kurallarını ve anlayışını yansıtmaları bakımından nesir edebiyatında önemli yeri olan eserlerdir. Söz konusu metinler bu estetik ve anlayışı en doruk düzeyde yansıtmaları dolayısıyla yazışma usullerinden, dil ve üslup özelliklerine, kâtiplerin yetişme ve mesleki yetkilerinde kılavuz kitap ve sınav ölçütü olarak kullanılmasına değin çok yönlü olarak gündeme gelmiş, edebî anlatımları ve toplumsal işlevleri yönünden irdelenmişlerdir (Bilge K. Yiğit, H. İbrahim Haksever, Oğuzhan Şahin). Abdülkerim Gülhan, 1211 tarihli “İnşâ-i Mergub” adlı münşeat mecmuasının “ednâdan âlâya, akrandan emsâle, zevcinden halîlesine, Medine-i Münevvere”deki ferâşet vekiline kadar yazılacak mektup örnekleri, rakam ve dört işlem bilgileri, kuruşun paraya çevrilmesi, arabî aylar vb.” içeren yapısını tanıtmış, münşeatların mektuptan öte günümüzdeki ajanda bilgilerini hatırlatan geniş içeriğini ortaya koymuştur. Gülhan, ayrıca söz konusu münşeatın sayfa kenarlarında yer alan mektup ve yazışmalarda az bilinen Arapça ve Farsça kelimelerin doğru yazımlarının ve anlamlarının yer aldığı 449 kelimelik sözlük hakkında da bilgi vermiştir. Standart yazı dilinin ötesindeki bu Arapça ve Farsça kelimeler, nesir anlayışının yazı diline getirdiği boyutu göstermesi açısından dikkat çekici olmuştur.

Nesir türünün edebî örnekleri olarak hikâyeler üzerinde de

durulmuş, Eski Anadolu Türkçesindeki toplu hikâyeler (Yavuz Bayram, Ebubekir S. Şahin) değerlendirilmiş, *Nihâlistân*’ındaki bir hikâye örneğinde Nergisî’nin nesri saptanmaya çalışılmıştır (Bahir Selçuk). Ayrıca değişik bildirilerde seyahatnameden sefaretnameye (Kezban Paksoy), tarikatnameden (Nevzat Özkan), mensur muamma örneği *Şefiknâme*’ye (Turgut Koçoğlu), *Hamzanâme*’nin yapısından (Sibel Üst) *Seyf ü Kalem* münazarasına (Bilal Çakıcı) değin nesir türleri ele alınmıştır. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*’nin kendi döneminin nesir anlayışından ayrılan dil ve üslubu ile kurgusal yapısına dikkat çekilmiştir (Nuran Tezcan). Nesir metinlerinde dil ve üslup özelliklerinin yanı sıra manzumelerin yer almasının işlevi irdelenmiş (Yücel Ünlü), bu geleneğin bir tıp eserine kadar yaygın kullanımı, kendi döneminin anlayışına göre bir tıp eserinin de nesir edebiyatı içinde yer alıp almayacağını (İ. Halil Tuğluk), siyerin içinde başka türlerin yer almasının ise bu dönemin edebiyat anlayışının sınırları konusunda sorgulamasının kaçınılmazlığına dikkat çekilmiştir (Nuran Yılmaz).

Câvidannâme’nin Türkçe tercümesi olan *Dürr-i Yetim*’de çeviri, dönemin çeviri anlayışı ve sorunları somut örneklerle gösterilmiş (Fatih Usluer) ve Hafız’ın Arapça bir mısraına yazılan şerhler değerlendirilmiştir (İ. Hakkı Aksoyak). Ayrıca nesir metinlerinde Arap harfli Türk yazısının fonetik değerlendirmesi yapılmıştır (Ümit Tokatlı, Mehmet Hazar).

Değişik türler dolayısıyla birçok bildiride “dil ve üslup” değerlendirmeleri yapılmış (Gülşün Yazıcı, Habibe Yazıcı Ersoy, Bayram Durbilmez); üslup (Atabey Kılıç) ve ritm konusu (Zehra Gümüş) bu dönem edebiyatının edebî ölçütü olarak irdelenmiştir. Kılıç, bildirisinde *Meşâirü’ş-şu’arâ*’da “belagat” konusunda yer alan “ednâ ve âlâ” dışında nesirle ilgili herhangi bir tasnife rastlamadığını belirterek özellikle “sade, orta ve süslü” üslup tasnifinin göreceliğine ve bunun Recaizâde Mahmut Ekrem’le (*Talim-i Edebiyat*: sâde, müzeyyen ve âli) başlayıp günümüze kadar sorgulanmadan gelmesine dikkat çekmiştir. “Tarz-ı nesir üç müdür, hiç midir?” diyen Kılıç, bu tasnifin ne kadar sorgulanmaya muhtaç olduğunu vurgulayarak bunun yerine Sinan Paşa tarzı, Veysî tarzı gibi adlandırmalarla daha somut ölçütler getirilebileceğini ileri sürmüştür.

Her iki sempozyum öncelikle eski edebiyat araştırmalarında nesir alanına yönelmenin gerekliliğini, bu alanda ne kadar zengin ve çok yönlü metin bulunduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra şiire göre nesir metinlerinin bu dönem toplum yapısını ve insanın dünyasını anlamaya çok daha geniş bir pencere açtığı gerçeği de görülmüştür. Özellikle nesir edebiyatı deyince her türlü metnin edebiyatın inceleme alanına girip girmeyeceği, girecekse bunda yalnızca kendi döneminin anlayışı, yani dil ve üslubun mu ölçüt olacağı soruları da doğmuştur. 19. yüzyıl öncesi edebiyatta dil ve üslup esastır, dolayısıyla her türlü metnin edebiyatın alanına girebilmektedir. Oysa 19. yüzyılda “edebî”liği belirlemede kurgu öne çıkar, dolayısıyla edebî eser olarak hikâye ve roman söz konusu olur. Bir Ortaçağ edebiyatı olan Osmanlı dönemi Türk edebiyatında şiir için öne çıkmayan “edebî” metin sorgulaması nesir alanında kendini daha somut olarak göstermekte; nesir metinlerinin nasıl ve hangi ölçütlerle ele alınacağı konusunda büyük bir sorunla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Elbette bu tür sempozyumlar yapıldıkça nesre daha spesifik bakış açıları geliştirilecektir.

Sürgün Şair ve Irmak Salcısı

Laurent Mignon

Mahmut Derviş (1941-2008) üzerine yazmak kolay değildir. Filistin üzerine yazmanın kolay olmadığı gibi... 9 Ağustos 2008 tarihinde hayata gözlerini yuman Derviş, Filistin'in "millî şairi" olarak görülme istemediği ni sık sık dile getirmişti. Ama onun bu tutumu, aydın olarak sorumluluklarından kaçtığı anlamına gelmiyordu. Kendisi, hem İsrail Komünist Partisi'ndeyken, hem de daha sonra, Filistin Kurtuluş Örgütü üyesiye entelektüel ve siyasi tavrından dolayı ağır bedeller ödemiştir. Şairliğine gelince, o, şiirin her şeyden önce bir edebiyat yapıtı, yani şiir olarak değerlendirilmesini istiyordu. Fakat kendisi de bunun imkânsız olduğunu biliyordu. Gazeteci Maya Jaggi'yle yaptığı bir söyleşide, İsraili şair Yehuda Amihay'a duyduğu hayranlıktan söz ederken vatan şairliği sorununa şu sözlerle değinmişti: "[Amihay'ın] şiiri bana meydan okuyor, çünkü aynı toprakları anlatıyoruz. Yok edilmiş kimliğime dayanarak o, manzaraları ve tarihi kendi amacı için kullanmak istiyor. Aramızda bir rekabet var. Kim bu toprakların diline sahiptir? Kim onu daha çok seviyor? Kim onu daha iyi kullanıyor?" (Maya Jaggi, "Poet of the Arab World", *The Guardian*, 8 Haziran 2002, s. 20).

Şiir dili üzerine düşünüp yaşadıkları toprakların dilini yeniden inşa etmek, bu iki şairin edebî arayışlarının temel bir unsurudur. Amihay, İsrail gerçeğini ifade etmek için İbranice'nin çeşitli dizgelerinden yararlanır. *Tevrat*'ın İbra-nicesinden argoya kadar dilinin bütün imkânlarından faydalanarak, püristlerin yadırgadıkları yeni bir şiir dili oluşturmayı başarmıştır. Derviş'in Arapça şiir diline daha muhafazakâr bir yaklaşımı olsa da, gelenekselle modern buluşturan imgelerinin özgünlüğü, modern Arap şiirinde yeni özgürlük alanları yaratmıştır. Diğer yandan şiirlerinde Hayim Nahman Bialik gibi modern İbranice şiirin kurucularının yapıtlarına metinlerarası göndermelerin (dizem, imgeler vs...) olması, Filistinli şairin çağdaş İsrail kültürü ile eleştirel ama yaratıcı bir diyalog içinde bulunduğunun bir göstergesidir.

Mahmut Derviş'in şiiriyle tanışmak veya onu daha iyi tanımak isteyenler, Metin Fındıkcı'nın, Filistinli şairin isteği üzerine, son yedi kitabından derlediği *yalnızlık yenilemeden kendini* adlı seçkiyi okumakla başlayabilirler. Derviş'in bu kitabında da, şiirinin ve daha genel olarak Filistin şiirinin önemli temaları üzerine yapılan bazı çeşitlemelere rastlamak mümkündür. Örneğin, "Dörtlükler" adlı şiirde olduğu gibi, Endülüs'ü Filistin ile birleştiren kayıp topraklar izleğine: "Denizde görmek istemediğimi...şimdi görüyorum / Günbatımının yanında martuların kanatları, gözlerimi kapıyorum: / Bu kayıplık beni Endülüs'e götürüyor / Bu yol güvercinleri üstüme salıyor..." (14). Bu dizelerde Endülüs'e yapılan göndermeyi sırf İslami bir duyarlılığın ifadesi olarak yorumlamak yanlış olur. Bu dizelerde Endülüs'ü Filistin'e bağlayan şey, ortak bir medeniyet düşüncesinden ziyade, memleketlerinden kovulanların paylaştıkları kayıp duygusudur. Derviş, 1492'de Gırnata'dan sürgün edilen bir Yahudi aile ile 1948'de Hayfa'dan tehcir edilen bir Filistinli ailenin duydukları ortak acıyı ifade eden bir şair olarak da okunabilir. Veya "Ölümden Önce bir Kızılderilinin Beyaz Adam Önündeki Söylevi" adlı şiirde

olduğu gibi, Amerika yerlilerinin dramının şairi olarak...: "Halkım buradaydı, burada öldü halkım. Halkımın / ruhlarını gizleyen kestane ağacı buradaydı. Halkım / geri dönecek: hava, su ve ışık olarak!" (115).

Elbette Mahmut Derviş, ilk önce, Filistin topraklarına bağlılığını ve Filistinlilerin acısını terennüm eder. Filistinlilerin köklerinden koparılışını yapıtlarında işlerken evrenselliğe ulaşır ve bütün sürgünlerin şairine dönüşür. Belki de bunun için şiirlerinde yeni bir coğrafyanın temellerini atmaya çalışır. Bütün siyasi, kültürel, tarihsel ve dinsel sınırları zorlar, hatta onları altüst eder. Dizelerinde yerli olanın evrensel olanla, Fenikelilerin Moğollarla, İsa'nın Sofokles ile, İmrü'l-Kays'ın Federico García Lorca'yla, Şulamit'in Leyla'yla kaynaştıkları bir yeni dünya tasarlar ve, daha da önemlisi, onu mümkün kılar. Bütün sürgünler gibi, Derviş sınırsızlığın da şairidir: "Bir şehrimiz var sınırı olmayan. Bizim bilgisiz / Düşüncemiz gibi, dar veya geniş. Bir şehir... / Bizimle daralan haritasında yüzüyoruz onca zamandır, / Külümsü ufkuna alır bizleri, bağırırız / Uzaklara: seni uzaklığımızla da seviyoruz. Sevgimiz / Bize kalan bir hastalık. Şehir... onca zaman / Nabzı atıp atmadığı belli olmayan... büyüsün" ("Şehrimiz Var", 184).

Ancak konu şiir çevirisi olunca aşılması gereken son bir sınır vardır: dil. Her dil çalkantılı bir ırmağa benzediği için, okurun iyi bir ırmak salcısına ihtiyacı vardır. Doğrudan Arapçadan Türkçeye çeviri yapan ender çevirmenlerden olan Metin Fındıkcı, hiç kuşkusuz güvenilir bir ırmak salcısıdır. Daha önce de Adonis, Nizar Kabbani, Nazik el Melaïke, Hannan Avvad, Fedva Tukan, Fatiha Mürsid ve Muhammed Bennis gibi modern Arapça edebiyatın önde gelen şairlerinin yapıtlarından bazılarını Türkçeye aktardı. Ayrıca 2007 yılında yayımladığı *Çağdaş Arap Şiiri Antolojisi* de modern Arap şiirine giriş niteliğinde, Türkiye'de eşi olmayan çok değerli bir antolojidir. Kendisi de birkaç şiir kitabına imza atmış olan Fındıkcı, Derviş'i çevirirken hem Filistin'i Türkçeleştiriyor, hem de Türkçeyi Filistinlileştiriyor. Böylece son sınırı da geçmiş oluyor. Sınır muhafızları bu gerçeği inkâr etseler de, iyi şiir bütün dikenli telleri aşar. Ülke sınırlarındakileri de, kafalarımızdakileri de.

Mahmut Derviş. *yalnızlık yenilemeden kendini*. Çev. Metin Fındıkcı. İstanbul: Can Yayınları, 2009.

<pcult@bilkent.edu.tr>

Mehmet Selim Ergül Mardin Artuklu Üniversitesi'nde

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü doktora programını bu yıl tamamlayan Mehmet Selim Ergül, Mardin Artuklu Üniversitesi Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yardımcı doçent doktor olarak göreve başladı. Daha önce 2007 yılında yayımladığı iki ciltlik *Kürt Şiiri Antolojisi*'yle Kürt edebiyatı araştırmalarına önemli bir katkıda bulunmuş olan Ergül'e, yeni akademik yaşamında Türk Edebiyatı Bölümü olarak başarılar diliyoruz.

Bilkent'te Edward Foster Semineri Naim Atabağsoy

Profesör Edward Foster, 21 Mayıs 2009 tarihinde Bilkent Üniversitesi'nde bir seminer verdi. Türk Edebiyatı Merkezi'nin düzenlediği etkinlikte konuşan Foster, Amerika Birleşik Devletleri'nde Türk edebiyatı üzerine yapılan çalışmalarından ve Türk yazarlarının dünyada ne ölçüde okunduğundan söz etti. Daha önce *Multicultural Review*'da şiir editörlüğü görevini de üstlenmiş olan Amerikalı araştırmacı, ABD'de yaşayan Türkiye kökenli şair ve çevirmen Murat Nemet-Nejat'ın 2004 yılında hazırladığı *Eda: An Anthology of Contemporary Turkish Poetry* adlı çalışmayı yayımlayan Amerikan Talisman Yayınevi'nin kurucusu sıfatıyla editörlük görevini yürütüyor.

Konuşmasında öncelikle dünya ülkelerinde çeviri eserlerin okunma oranına değinen Foster, daha sonra Murat Nemet-Nejat'ın hazırladığı *Eda: An Anthology of Contemporary Turkish Poetry* adlı antolojiyi değerlendirdi. İspanyol şair Federico García Lorca'nın kuramsal olarak ortaya koyduğu "duende"nin dünya üzerindeki bütün şairler için ortak tek bir kaynağı ifade eden bir kavram olduğunu ve 20. yüzyıl'a ait bu kavramın, 21. yüzyılda artık yerini "eda" kavramına bıraktığını vurguladı. "Eda"nın her kültürün yansıttığı kendine özgü nitelikleri görünür kılmaya yönelik bir kavram olduğunu belirten Foster, bu bakış açısının her kültüre kendi perspektifinden bakmak bilincini içerdiğini ortaya koydu.

Profesör Foster, popüler kültürün ürettiği bir yazar olmadığını belirttiği Emerson'un Amerika için önemli bir örnek oluşturduğunu ifade etti. Emerson'un ilk olarak 1841'de yayımladığı bir makalesinde ele

aldığı "oversoul" (yüce ruh) kavramına değinen Foster, bu kavramın insanın, Tanrı'nın bir içermesi olduğu düşüncesinin, o dönemde çoğunluğu Protestan olan ABD'ye ters düşen bir yapıda bulunduğunu kaydetti. Immanuel Kant'ın ortaya koyduğu, insanoğlunun gördüğü şeyin kendi yaratımı olduğu yönündeki görüşün Emerson'a da yansıdığını belirten Foster, Amerikalı şairin bu yönüyle Amerikan toplum yapısına ters düşüğünü, ancak Emerson'un sahip olduğu bu görüşün gelecek yüzyıldaki bilimsel gelişmelere zemin hazırladığını öne sürdü. Dolayısıyla edebiyatta büyük bir role sahip olan Emerson'un yine de popüler kültüre ait bir yazar olmaması çerçevesinde ABD'yi temsil edemeyeceğini ifade etti.

Bu anlamda Türk edebiyatına da değinen Foster, Türkiye dışındaki ülkelerde de okunan Yaşar Kemal ve Orhan Pamuk gibi yazarların kaleme aldığı kitapların, Türkiye'yi anlamak için ne ölçüde bir izlek teşkil edebileceğinin sorgulanabilir olduğunu söyledi. Türk Edebiyatı Bölümü öğrencileri ve öğretim üyelerinin yoğun ilgi gösterdiği seminer, Foster tarafından "eda" bağlamında ele alınan öz kavramının, edebiyatın yerliliği üzerindeki etkisinin tartışılmasının ardından son buldu.

<naim@bilkent.edu.tr>

Osmanlı Edebiyatı'nda Bilâdiyeler Üzerine

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü doktora öğrencilerinden Barış Karacasu'nun "Esmâ-yı Bilâd-ı Ferdî: Kurnaz Yayımına Katkı" başlıklı yazısı 2008'de *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*'nda yayımlandı. Yazı, Gazi Üniversitesi öğretim üyelerinden Cemal Kurnaz'ın 1995'te, aynı dergide yayımlanan "Arayıcızâde Hüseyin Ferdî ve Derviş Ömer Efendi'nin Bilâdiyeleri" adlı çalışmasına bir katkı niteliği taşıyor. Karacasu, çalışmasında farklı kaynaklardan yararlanarak, Kurnaz'ın, Ferdî ve onun bilâdiyesi hakkında verdiği bilgilerle eklemelerde bulunmaktadır ve yine Millî Kütüphane'de bulduğu farklı bir nüshaya dayanarak Kurnaz'ın yayımına kimi okuma önerileri getirmektedir. Yazıdaki dipnotlarda verilen bilgilerde, veri toplama ve yazım aşamasında Karacasu ile Kurnaz arasında gerçekleşen işbirliği de yansıtıyor.

Bilâdiyelerin sanat değeri üzerinde de duran Karacasu, "Kökenleri ne olursa olsun bu şiirlerin birincil özelliğinin, zaman zaman grotesk bir dille, gülünçlü, eğlenceli metinler ortaya çıkarmak olduğunu söyleyebiliriz" (267) diyerek bu özellikleriyle, letâyiften sayılmaları gerektiğini vurguluyor. Karacasu, şairlerin bilâdiyelerde "yapmak istedikleri ne ise onu yaptıkları"ni belirterek Kurnaz'ın, bu şiirlerin sanat değerini geri plana atan ifadelerine de karşı çıkıyor (268). Bilâdiyelerde, "gülme etkisi"nin nasıl yaratıldığını örneklerle açıklayan Karacasu, böylece bu türün, şehirleri konu alan başka türlerden farkını ve sanat değerini de ortaya koymuş oluyor.

Hatıralar Üzerine Ayrıntılı Bir Bibliyografya

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü doktora programı öğrencilerinden İrfan Karakoç'un, insan bilimleri kaynak araştırmaları dergisi *Kebikeç*'te Türk edebiyatında hatıra türünün gelişimi ve değişiminin seyrini titizlikle takip ettiği "Edebiyat Tarihi Kaynaklarından Hatıralar ve Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat Hatıraları Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme" adlı yazısı yayımlanmıştır. Yazısında hatıraları öz yaşam öyküsünden ayıran noktalar üzerinde duran Karakoç, Türk edebiyatındaki Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl*, Hüseyin Cahit Yalçın'ın *Edebî Hatıralar*, Ahmet İhsan Tokgöz'ün *Matbuat Hatıralarım*, Yahya Kemal Beyatlı'nın *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebî Hatıralarım*, Halit Fahri Ozansoy'un *Edebiyatçılar Çevremde* gibi bazı önemli hatıra kitapları üzerine kısa bilgiler vermektedir. Karakoç'un yazısının akademik araştırmalar açısından göz önüne alınması gereken yönü, Türk edebiyatında hatıra türünde verilen eserleri içine alan ayrıntılı bir bibliyografya içermesidir. İrfan Karakoç, söz konusu yazısıyla hatıra türünün edebiyat tarihi içerisinde yadsınamayacak bir konumda olduğuna dikkat çekmektedir.